

6. Alekhina, S.A., Bonner A.T., Blazheev V.V. et al. (2007), *Kommentariy k Hrazhdanskomu protsessualnomu kodeksu Rossiyskoy Federatsii* [Resume for Civil Procedural Code of Russian Federation], Prospekt, Moscow, Russia.
7. “French civil code of year 1804 (Napoleon’s code)”, available at : http://pidruchniki.com/1965032358684/pravo/tsivilniy_kodeks_kodeks_napoleona_1804.
8. Hetman-Pavlova, I.V. (2005), *Mezhdunarodnoe chastnoe pravo : uchebnik* [International private law : textbook], Izd-vo Eksmo, Moscow, Russia.

УДК 347.4.2

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ЯК ОБ’ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Кравців Я.В., аспірант

Київський університет права НАН України, вул. Доброхотова, 7а, м. Київ, Україна

У статті розглядаються продукти харчування як об’єкти цивільних прав крізь призму ознак об’єктів цивільного права в загальному сенсі. Виділяються ознаки, які є характерними лише для продуктів харчування, проводиться законодавчий аналіз зазначеного поняття. На підставі цього виводиться доктринальне визначення продуктів харчування як об’єктів цивільних прав у натуральному чи переробленому вигляді для споживання людиною. Вони повинні бути якісними, безпечними, придатними до вживання в межах встановленого терміну придатності, правильно маркованими, мати такі корисні властивості, які здатні задовольнити певні потреби людини та є доступними до їх володіння.

Ключові слова: об’єкти цивільних прав, продукти харчування, ознаки продуктів харчування як об’єктів цивільних прав.

ПОНЯТИЯ И ПРИЗНАКИ ПРОДУКТОВ ПИТАНИЯ КАК ОБЪЕКТОВ ГРАЖДАНСКИХ ПРАВ

Кравців Я.В.

Київський університет права НАН України, вул. Доброхотова, 7а, г. Київ, Україна

В статье рассматриваются продукты питания как объекты гражданских прав сквозь призму признаков объектов гражданского права в общем смысле. Выделяются признаки, которые являются характерными только для продуктов питания, проводится законодательный анализ указанного понятия. На основании этого выводится доктринальное определение продуктов питания как объектов гражданских прав в натуральном или переработанном виде для потребления человеком. Они должны быть качественными, безопасными, пригодными к употреблению в пределах установленного срока годности, правильно маркированными, иметь такие полезные свойства, которые способны удовлетворить определенные потребности человека и являются доступными к их владению.

Ключевые слова: объекты гражданских прав, продукты питания, признаки продуктов питания как объектов гражданских прав.

THE CONCEPT AND FEATURES OF FOOD AS CIVIL RIGHTS OBJECT

Kravtsiv Ya.V.

Kyiv university of law of the National Academy of Sciences of Ukraine, str. Dobrokhotov, 7a, Kyiv, Ukraine

The article deals food products as objects of civil rights through the prism of the signs of the objects of civil rights in general terms. Are allocated the signs of which are characteristic only for food products, but also carried an analysis of this legislative term. On this basis, the author did doctrinal definition of food products as objects of civil rights, which in natural or processed form intended for human consumption. For this, they must be of high quality, safe and suitable for consumption within the limits of the established term suitability, correctly by labelled, contain such useful properties that can meet certain human needs and to be available to its ownership.

Food products are the object of civil rights because designed to meet the needs of people as a participant civil relations. It is this diversity of needs and interests determines the existence of a large number of types of food products. This gives them the opportunity to be objects of civil turnover. Food products are objects of different civil relations who have the absolute and relative character. In absolute relationship of the foodstuffs are objects the right of property. In relative relations – is objects of various by inherently legal relationship. In everyday life they are the subject of the contract of purchase and sale. Food products may be the subject of other contracts, such as: contracts of

contracting of agricultural production, contract of exchange and donation, contract of transportation, storage etc. Concerning food products can occur and delictual legal relations if their quality, the technology or a compounding caused danger to life and health of a certain person. Food products are a component when determining the alimony. Can be the grounds for deprivation of the father or mother of the child of the parental rights remove the child from mother or the father without deprivation of their parental rights if they don't provide all the necessary and useful for the child's age the food products.

So a basis for all these relations are food, and the volume of such concept and its understanding is the prerequisite of definition not only a circle of those legal relationship in which they acquire nature of object, but also understanding of what is food.

The circle of those legal relationship which arise between object subjects concerning depends on his understanding. Therefore we consider necessary the establish belonging of food products to objects of the civil rights, namely to things, through definition of their concept and signs, as those.

Key words: objects of civil rights, food, food signs as objects of civil rights.

Як відомо, продукти харчування необхідні для життєзабезпечення людини: функціональність та існування людського організму не можливі без їжі. Від продуктів харчування залежить здоров'я людини. Харчування забезпечує нормальний розвиток дітей, сприяє профілактиці захворювань, продовженню життя та створює умови для адекватної адаптації людини до навколишнього природного середовища. Тому питання здорового харчування є одним із найголовніших у реалізації соціальної політики держави [1]. Його успішне вирішення залежить від створення умов для виготовлення якісних і безпечних продуктів харчування та належного наукового забезпечення їх виробництва, реалізації й споживання.

Продукти харчування є об'єктами цивільних прав, оскільки покликані задовольняти потреби людей як учасників цивільних відносин. Саме різноманітність цих потреб та інтересів обумовлює існування значної кількості видів продуктів харчування, які в загальному плані є об'єктами цивільних прав. Продукти харчування є об'єктами різних за своєю суттю правовідносин, що мають абсолютний і відносний характер.

В абсолютних правовідносинах продукти харчування є об'єктами права власності.

У відносних правовідносинах продукти харчування є об'єктом різних за своєю суттю правовідносин. У повсякденному житті вони є предметом договору купівлі-продажу. Продукти харчування можуть бути предметами також інших договорів, таких як договір контрактації сільськогосподарської продукції, договір міни й дарування, договір перевезення, зберігання тощо. З приводу продуктів харчування можуть виникнути також деліктні правовідносини, якщо їх якість, технологія чи рецептура спричинили небезпеку для життя та здоров'я певної особи. Продукти харчування є складником визначення аліментів, можуть бути підставою для позбавлення батька чи матері дитини батьківських прав, відібрання дитини від матері або батька без позбавлення їх батьківських прав, якщо вони не забезпечують дитину всіма необхідними й корисними для її віку продуктами харчування.

Отже, основою для всіх цих відносин є продукти харчування, а обсяг такого поняття та його розуміння є передумовою не лише визначення кола тих правовідносин, у яких вони набувають характеру об'єкта, а й розуміння того, що саме є продуктами харчування.

Проте визначальним для всіх цих правовідносин є розуміння продуктів харчування. Від розуміння об'єкта залежить коло правовідносин, які виникають щодо нього між його суб'єктами. Тому вважаємо за доцільне встановити приналежність продуктів харчування до об'єктів цивільних прав, а саме до речей, зазначивши їх поняття й ознаки.

Зауважимо, що особливий інтерес до категорії об'єкта виявляють цивілісти, про що свідчить низка наукових праць. Прямо чи опосередковано цю проблематику розкрито в роботах таких учених різних періодів розвитку цивілістичної думки: М.М. Агаркова, М.Г. Александрова, С.С. Алексеева, К.О. Берновського, М.І. Брагінського, Є.В. Васьковського, Т.В. Боднар, С.М. Братуся, Ю.С. Гамбарова, Д.М. Генкіна, В.П. Грибанова, О.В. Дзери, О.С. Іоффе, С.Ф. Кечек'яна, Д.І. Мейера, Й.О. Покровського, В.Д. Примака, В.О. Рясенцева, Є.О. Суханова, В.І. Синайського, І.В. Спасибо-Фатеевої, В.О. Тархова, Ю.К. Толстого, Р.О. Халфіної, Г.Ф. Шершеневича, С.О. Сліпченко, Р.Б. Шишки та ін.

При цьому категорія об'єкта вивчалась як у цивілістиці, так і в загальній теорії права (в окремих працях у періодиці та в роботах із суміжною тематикою). Системне дослідження на рівні докторської дисертації проведено сучасним російським правознавцем В.О. Лапачем. Ґрунтовну систематизацію наукових знань про об'єкт цивільних прав здійснено сучасним цивілістом В.А. Беловим. Однак, як не

дивно, комплексні дослідження правовідносин щодо продуктів харчування як об'єктів цивільних прав в українській цивільно-правовій науці не проводились. Побіжно цих питань торкалися С.О. Сліпченко, Р.О. Стефанчук, С.І. Шимон.

У процесі дослідження ми виходимо лише з того положення, що продукти харчування як об'єкти цивільних прав (ст.177 Цивільного кодексу України), відповідно до ч.1 ст.185 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), є споживаними речами, які мають свій правовий режим. Споживаною є річ, яка внаслідок одноразового її використання знищується або припиняє існувати в первісному вигляді. Основи цього положення було закладено ще римськими юристами: «До споживаних належать речі, які, згідно з їх прямим призначенням, за першого ж використання матеріально знищуються – *res quae ipso usu consumator tolluntur* (продовольство)» [2].

Перш ніж говорити про поняття продуктів харчування як об'єкта цивільних прав (правовідносин), розглянемо, що із цього приводу стверджує законодавець.

Варто вказати, що словосполучення «продукти харчування» в чинному законодавстві має широке застосування. Ця категорія застосовується в таких нормативно-правових актах, як Закон України «Про прожитковий мінімум», Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», Постанова Кабінету Міністрів України «Про норми харчування та часткову компенсацію вартості продуктів для осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 21 травня 1992 р. № 258, Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення» від 14 квітня 2000 р. № 656 тощо. Проте жодний із зазначених нормативно-правових актів не розкриває обсяг аналізованого поняття, лише наводячи певні об'єкти матеріального світу, які належать до продуктів харчування.

Основний нормативно-правовий акт – Закон України «Про безпечність та якість харчових продуктів» [3] – не містить словосполучення «продукти харчування», проте використовує інше, схоже за своїм значенням поняття – «харчовий продукт (їжа)». Чинне законодавство України, крім вказаних термінів, використовує також інші словоформи: «продовольство», «їжа», «провізія», «харчі», «провіант» тощо. За своїм функціональним призначенням вони використовуються як синоніми, а отже, мають тотожний характер. Проте в жодному нормативно-правовому акті про їх тотожне, однойменне використання не зазначається. Зокрема, у законодавстві іноді зустрічаються такі словоформи, які на перший погляд мають тотожний характер, проте їх зміст має різний за своїм обсягом характер. Це стосується, наприклад, словосполучень «рішення суду» й «судове рішення», які співвідносяться між собою таким чином: кожне рішення суду є судовим рішенням, однак не кожне судове рішення є рішенням суду.

Аналізуючи Закон України «Про безпечність та якість харчових продуктів», почнемо з того, що конкретне поняття «продукти харчування» він не містить. Проте ми розглянемо схожі за значенням терміни та візьмомо їх за основу під час формування поняття «продукти харчування». У ст.1 Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів» вказано, що харчовий продукт (їжа) – це будь-яка речовина або продукт (сирій, у тому числі сільськогосподарська продукція, необроблений, напівоброблений або оброблений), призначений для споживання людиною. Харчовий продукт включає напій, жувальну гумку та будь-яку іншу речовину, у тому числі воду, які навмисно включені до харчового продукту під час виробництва, підготовки чи обробки.

Сільськогосподарська продукція – це сільськогосподарські харчові продукти тваринного й рослинного походження, призначені для споживання людиною в сирому або переробленому стані як інгредієнти для їжі.

Рослинні продукти (харчові продукти рослинного походження) – це гриби, ягоди, овочі, фрукти та інші харчові продукти рослинного походження, призначені для споживання людиною.

Логічним продовженням стане розгляд поняття продуктів тваринного походження, яке міститься в Законі України «Про ветеринарну медицину». У цьому акті зазначено, що продукти тваринного походження для споживання людиною – це м'ясо, м'ясні продукти, желатин, яйця, яйцепродукти, молоко, молочні продукти, риба, рибні та морепродукти, мед та інші продукти тваринного походження, призначені для споживання людиною.

Далі, продовжуючи законодавчу полеміку, розглянемо Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження

національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку у сфері громадського харчування і побутових послуг, гармонізованих з міжнародними стандартами» від 17 червня 2003 р., у якому вказано, що харчові продукти – це будь-які продукти, які в натуральному вигляді або після відповідної обробки вживаються людиною в їжу чи для пиття [4].

У Законі України «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них» [5] зазначено, що харчова продукція – це перероблені продукти лову, призначені окремо чи з іншою харчовою продукцією для подальшої переробки та (або) споживання.

За результатами аналізу тотожних понять продуктів харчування, які містяться в законодавстві, можемо зробити висновок, що всі вони призначені для споживання людиною.

У Законі України «Про безпечність та якість харчових продуктів» також наведено поняття, які безпосередньо торкаються нашого дослідження: «якість харчового продукту», «небезпечний харчовий продукт», «придатний харчовий продукт», «непридатний («едалтерований») харчовий продукт», «строк придатності», «необроблений харчовий продукт тваринного походження», «неправильно маркований харчовий продукт». Інакше кажучи, ідеться про нормативно визначені вимоги до продуктів харчування. Пропонуємо вважати їх ознаками продуктів харчування як неюридичної категорії.

Розглянувши законодавство щодо поняття продуктів харчування, також варто зупинитись на загальному понятійному апараті. Так, харчові продукти визначено таким чином:

- як продукти в натуральному або переробленому вигляді, що вживаються людиною в їжу (у тому числі продукти дитячого харчування, продукти дієтичного харчування), бутильована питна вода, алкогольна продукція (у тому числі пиво), безалкогольні напої, жувальна гумка, а також продовольча сировина, харчові добавки й біологічно активні добавки [6];
- як об'єкт, який людина вживає в їжу [7];
- як продукти, що використовуються людиною в їжу в натуральному чи переробленому вигляді [8];
- як продукти рослинного та тваринного походження або отримані синтетичним шляхом, які використовуються в харчуванні людини [9];
- як набір продуктів, необхідних для життєзабезпечення людини (з медичної точки зору) з огляду на особливості ареалу її проживання. У різних регіонах і в різних народностей основними продуктами харчування можуть бути, наприклад, картопля, рис, риба, м'ясо, бобові тощо [10];
- як правильне поєднання харчових продуктів між собою під час одного прийому їжі [11].

Аналізуючи сферу належного (законодавство) та сферу суцього (словники) щодо поняття «продукти харчування», доходимо висновку, що термін «продукти харчування» практично не вживається, натомість використовуються тотожні, аналогічні поняття, наприклад «харчові продукти».

На цьому етапі дослідження, з огляду на аналіз законодавства й словників, встановимо можливе доктринальне визначення продуктів харчування. Отже, продукти харчування – це ті об'єкти прав, які в натуральному або переробленому вигляді призначаються для споживання людиною та повинні бути якісними, безпечними, придатними до споживання (відповідно до встановленого строку придатності), правильно маркованими.

Наступним кроком буде розгляд продуктів харчування як об'єктів цивільних прав. Для того щоб визначити, чи є продукти харчування об'єктами цивільних прав, необхідно з'ясувати належність продуктів харчування до благ як загальної категорії об'єкта. Для цього методологічно правильно виходити із загальних положень про об'єкти цивільних прав у ЦК України.

З аналізу ст.177 ЦК України постає, що законодавець включає в обсяг поняття «блага» матеріальні й нематеріальні блага – об'єкти. Подібне визначення об'єкта як блага наводилось ще зарубіжним ученим К. Косаком у 1909 р. [12] Цієї позиції дотримується також С.О. Сліпченко, який робить висновок, що поняття «блага» для різних видів об'єктів вживається як узагальнююче. Самі ж блага поділяються на два різновиди: матеріальні та нематеріальні. Далі, використовуючи тріаду діалектичних категорій та продовжуючи аналіз ст.177 ЦК України, науковець відносить блага до поняття вищого рівня (загальне), визнаючи його тотожним категорії «об'єкт цивільного права».

Матеріальні та нематеріальні блага С.О. Сліпченко відносить до поняття середнього рівня (особливе), а речі, гроші, цінні папери, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформацію тощо – до поняття нижчого рівня (окреме) [13, с. 79-80].

Це дає нам змогу стверджувати, що поняття «благо», прирівняне до поняття «об'єкт цивільного права», є головним у нашому дослідженні та включає в себе поняття «річ».

Під самим благом необхідно розуміти все те, що завдяки своїм корисним властивостям здатне задовольняти потреби людини та є доступним їй для володіння. Причому варто зазначити, що в правовій літературі має місце тенденція до використання поняття «благо» не як зовнішнього щодо суб'єктів суспільного відношення матеріального чи нематеріального предмета, що дозволяє чітко розмежовувати відповідні правовідносини, а в широкому розумінні – як усе те, що задовольняє певні потреби людини [14, с. 29].

Аналізуючи наведене поняття «благо», можемо вивести його характерні ознаки: 1) деякі явища об'єктивної дійсності повинні мати корисні властивості, коли користь розуміється як полегшення, допомога, підтримка, поліпшення, вигода, благополуччя [15, с. 267]; 2) корисні властивості та здатність задовольняти потреби мають бути відкритими й усвідомленими людиною; 3) явища об'єктивної дійсності можуть бути використані для задоволення потреб лише тоді, коли вони вже належать (є доступними) особі, перебувають у межах її досяжності. Інакше людина не матиме можливості застосувати їх на свою користь.

Як бачимо, продукти харчування відповідають ознакам блага, адже вони також мають корисні властивості, задовольняють потреби людини. Виокремивши ознаки блага, перейдемо до розгляду поняття речей. Як зазначається в юридичній літературі, річ – це предмет зовнішнього матеріального світу, доступний для володіння та здатний задовольнити потреби людини [16].

Характеризуючи речі як об'єкти цивільних прав і посилюючи юридичне значення ознак речей, О.П. Сергєєв стверджує: «Предмети, що не мають корисних властивостей або корисні властивості яких ще не відкрито людьми, а також предмети, не доступні людям на конкретному етапі розвитку людської цивілізації, не є об'єктами цивільно-правових відносин. Інакше кажучи, статус речей набувають лише матеріальні цінності, тобто доступні для володіння матеріальні блага, корисні властивості яких усвідомлено й освоєно людьми» [17, с. 195]. Подібну позицію було висловлено також вітчизняними цивілістами [18].

З огляду на наведене виокремимо такі ознаки речей: корисність (здатність задовольняти потреби), усвідомленість (освоєння) людиною цих (корисних) якостей, доступність до володіння. Отже, ознаки речей майже збігаються з ознаками блага.

На підставі цього можна надати таке визначення продуктів харчування: це об'єкти цивільних прав, які в натуральному чи переробленому вигляді призначаються для споживання людиною, повинні бути якісними, безпечними, придатними до споживання в межах встановленого строку придатності, правильно маркованими, а також мати корисні властивості, здатні задовольнити певні потреби людини, та бути доступними їй для володіння.

На нашу думку, було б виправданим помістити хоча б у такому вигляді це визначення в ЦК України, тим самим зафіксувавши значення продуктів харчування для забезпечення прав та охоронюваних законом інтересів людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B0%D1%80%D1%87%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8.
2. Римское частное право : учебник / Краснокутский В.А., Новицкий И.Б., Перетерский И.С., Розенталь И.С. и др. ; науч. ред. : Новицкий И.Б., Перетерский И.С. – М. : Юрид. изд-во МЮ СССР, 1948. – 583 с.
3. Про безпечність та якість харчових продуктів : Закон України № 771/97-ВР від 23.12.1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80>.

4. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку у сфері громадського харчування і побутових послуг, гармонізованих з міжнародними стандартами: Наказ України № 157 від 17.06.2003 р. [Електронний ресурс] // Нормативно-правові документи сайту НАУ. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1022.138.0>.
5. Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них Закон України № 486-IV від 06.02.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/486-15>.
6. Пищевые продукты [Электронный ресурс] // Словари и энциклопедии на Академике. – Режим доступа : http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1107659#D0.9F.D0.B8.D1.89.D0.B5.D0.B2.D1.8B.D0.B5_.D0.BF.D1.80.D0.BE.D0.B4.D1.83.D0.BA.D1.82.D1.8B.
7. Продукт (пищевой) [Электронный ресурс] // Словари и энциклопедии на Академике. – Режим доступа : <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/253544>.
8. Поверин А.Д. Теоретические и практические аспекты нового подхода к созданию потребительских свойств продуктов питания специального назначения на основе поликомпонентных смесей натуральных ингредиентов : дисс. ... докт. техн. наук : 05.18.15 [Электронный ресурс] / А.Д. Поверин ; Московский государственный университет технологий и управления. – М., 2011. – 286 с. – Режим доступа : <http://www.dissercat.com/content/teoreticheskie-i-prakticheskie-aspekty-novogo-podkhoda-k-sozdaniyu-potrebitelskikh-svoistv-p#ixzz3jld9FUMa>.
9. Пищевые продукты [Электронный ресурс] // Большой медицинский словарь. – 2000. – Режим доступа : <http://dic.academic.ru/dic.nsf/medic2/35330>.
10. Азрилиян А.Н. Большой экономический словарь [Электронный ресурс] / А.Н. Азрилиян. – М. : Институт новой экономики, 1997. – Режим доступа : http://big_economic_dictionary.academic.ru/12087.
11. Продукты питания [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://lidashealthandbeautyblog.com/food/>.
12. Kosak K. Lehrbuch des deutschen burgerlichen Rechts / K. Kosak. – 1909. – Band. I. – S. 114.
13. Сліпченко С.О. Особисті немайнові правовідносини щодо оборотоздатних об'єктів : монографія / С.О. Сліпченко. – Х. : Діса плюс, 2013. – 552 с.
14. Нохрина М.Л. Гражданско-правовое регулирование личных неимущественных отношений, не связанных с имущественными / М.Л. Нохрина. – СПб. : Юрид. центр Пресс. – 2004. – 372 с.
15. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка : в 4 т. – Т. III / В. Даль. – М. : Русский язык, 2000. – 699 с.
16. Советское гражданское право : учеб. : в 2 т. – Т. 1 / Т.И. Илларионова, М.Я. Кирилова, О.А. Красавчиков и др. ; под ред. О.А. Красавчикова. – 3-е изд., испр. и доп. – М. : Высшая школа, 1985. – 544 с. ; Гражданское право : учеб. в 3 т. – Т. 1. – 2-е изд., перераб. и доп. ; под ред. А.П. Сергеева, Ю.К. Толстого. – М. : ПРОСПЕКТ, 1996. – 632 с. ; Цивільне право України : Ч. 1 підруч. [для студ. юрид. спеціальн. вищ. закл. освіти] / Ч.Н. Азімов, М.М. Сібільов, В.І. Борисова та ін. ; за ред. проф Ч.Н. Азімова, доцентів С.Н. Приступи, В.М. Ігнатенка. – Х. : Право, 2000. – 365 с. ; Слипченко С.А. Гражданское и семейное право : Конспект ответов на зачете и экзамене : науч. пособ. : изд. 3-е, испр. и доп. / С.А. Слипченко, О.И. Смотров, В.А. Кройтор. – Х. : Эспада, 2007. – 320 с.
17. Гражданское право : учеб. в 3 т. – Т. 1. – 2-е изд., перераб. и доп. / под ред. А.П. Сергеева, Ю.К. Толстого. – М. : ПРОСПЕКТ, 1996. – 624 с.
18. Гражданское право Украины : [учеб. для вузов системы МВД Украины] : в 2 ч. – Ч. 1 / А.А. Пушкин, В.М. Самойленко, Р.Б. Шишка и др. ; под ред. проф. А.А. Пушкина, доц. В.М. Самойленко. – Х. : Основа, 1996. – 440 с. ; Цивільне право України : Академічний курс : у 2 т. – Т. 1 : Загальна частина : підруч. / за заг. ред. д-ра юрид. наук. проф., академіка НАН України Я.М. Шевченко. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 505 с.

REFERENCES

1. “Wikipedia”, available at : // https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B0%D1%80%D1%87%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8.
2. Krasnokutskiy, V.A., Novitskiy, I.B., Pereterskiy, I.S., Rozental, I.S. et al. (1948), *Rimskoe chastnoe pravo : uchebnik* [Roman private law : the textbook], Jurid. Izd-vo MU of the USSR, Moscow, Russia.
3. Law of Ukraine № 771/97-BP “About safety and quality food : form 23.12.1997 p.”, available at : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80>.
4. Order of Ukraine № 157 “ About approving of methodological recommendations about improvement national statements (standards) of accounting in the sphere of civil feeding and live services which are harmonized with international standards: from 17.06.2003 p.”, available at : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1022.138.0>.
5. Law of Ukraine № 486-IV “About fish, other live resources and food production is made from them” from 06.02.2003 p., available at : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/486-15>.
6. “Food products”, *Slovari i entsiklopedii na Akademike*, available at : http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1107659#.D0.9F.D0.B8.D1.89.D0.B5.D0.B2.D1.8B.D0.B5_.D0.BF.D1.80.D0.BE.D0.B4.D1.83.D0.BA.D1.82.D1.8B.
7. “Products (food)” *Slovari i entsiklopedii na Akademike*, available at : <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/253544>.
8. Poverin, A.D. (2011), “Theoretical and practical modern approach aspects to the creation of consumer food properties of a special purpose on the basis of multicomponent mixes of natural ingredients”, Thesis abstract for Doct. Sc., (Food Industry), 05.18.15, available at : <http://www.dissercat.com/content/teoreticheskie-i-prakticheskie-aspekty-novogo-podkhoda-k-sozdaniyu-potrebitelskikh-svoistv-p#ixzz3jdd9FUMa>.
9. (2000), “Food products”, *Big Medical Dictionary*, available at : <http://dic.academic.ru/dic.nsf/medic2/35330>.
10. Azriliyan, A.N. (1997), *Bolshoy ekonomicheskij slovar* [Unabridged economic dictionary], Institute of New Economy, Moscow, Russia, available at : http://big_economic_dictionary.academic.ru/12087.
11. “Food products”, available at : <http://lidashealthandbeautyblog.com/food/>.
12. Kosak, K. (1909), *Lehrbuch des deutschen burgerlichen Rechts*, Band. I. pp. 114.
13. Slipchenko, S.O. (2013), *Osobytyi nemaynovi pravovidnosyny shchodo oborotozdatnykh obektiv : monohrafiya* [Private non-property legal relations about transferable objects: monograph], Disa plyus, Kharkiv, Ukraine.
14. Nokhrina, M.L. (2004), *Grazhdansko-pravovoe regulirovanie lichnykh neimushchestvennykh otnosheniy, ne svyazannykh s imushchestvennyimi* [Civil and Legal regulation of non-property legal relations which are not connected with property relations], Yurid. tsentr Press, St. Petersburg, Russia.
15. Dal, V. (2000), *Tolkovyi slovar zhivoho velikorusskoho yazyka : v 4 t.* [Explanatory Dictionary of the Live Great Russian Language : in 4 vol.], vol. III, Russkiy yazyk, Moscow, Russia.
16. Illarionova, T.I., Kirilova, M.Ya., Krasavchikov, O.A. et al. (1985), *Sovetskoe grazhdanskoe pravo : uchebnik : v 2 t.* [Soviet civil law : schoolbook : in 2], vol. 1, Vysshaya shkola, Moscow, Russia ; Sergeev, A.P. and Tolstoy, Yu.K. (editors) (1996), *Grazhdanskoe pravo : uchebnik : v 3 t.* [Civil law : textbook : in 3 vol.], vol. 1, Prospekt, Moscow, Russia ; Azimov, Ch.N., Sibilov, M.M., Borisova, V.I. et al. (2000), *Tsyvilne pravo Ukrayiny : pidruch. dlya stud. yuryd. spetsialn. vyshch. zakl. osvity* [Civil Law of Ukraine : college textbook for students of juridical profession], part. 1, Pravo, Kharkiv, Ukraine ; Slipchenko, S.A., Smotrov, O.I. and Kroytor, V.A. (2007), *Grazhdanskoe i semeynoe pravo : Konspekt otvetov na zachete i ekzamene : nauch. posob.* [Civil and family law : Conspectus of answers for offset or examination], Espada, Kharkiv, Ukraine.
17. Sergeev, A.P. and Tolstoy, Yu.K. (editors) (1996), *Grazhdanskoe pravo : uchebnik v 3 t.* [Civil law : textbook : in 3 vol.], vol. 1, Prospekt, Moscow, Russia.

18. Pushkin, A.A., Samoylenko, V.M., Shishka, R.B. et al. (1996), *Grazhdanskoe pravo Ukrainy : ucheb. dlya vuzov sistemy MVD Ukrainy : v 2 ch.* [Civil Law of Ukraine : college textbook for MIA of Ukraine system : in 2 vol.], vol. 1, Osnovy, Kharkiv, Ukraine ; Shevchenko, Ya.M. (editor) (2003), *Tsyvilne pravo Ukrayiny : Akademichnyi kurs : u 2 t.* [Civil Law of Ukraine : Academic course: in 2 vol.], vol. 1 : *Zahalna chastyna : pidruch.* [General part : textbook], Publishing House of «In Yure», Kyiv, Ukraine.

УДК 349.2: 378.12

КОЛІЗІЙНІ НОРМИ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН НАУКОВИХ ПРАЦІВНИКІВ

Кравчук П.С., аспірант

*Хмельницький університет управління та права,
вул. Героїв Майдану, 8, м. Хмельницький, Україна
Kravchuk.pavel.88@mail.ru*

Статтю присвячено питанням реалізації трудових правовідносин, ускладнених іноземним елементом, у сфері наукових досліджень і підбору адекватних колізійних прив'язок для їх регулювання. Визначено характерні риси здійснення трудової діяльності у сфері міжнародних морських досліджень: гуманістичний характер, системність і різновекторність, варіативність. Встановлено, що колізійне регулювання трудових правовідносин, ускладнених іноземним елементом, які виникають під час здійснення морських наукових досліджень, найбільш доцільно здійснювати з використанням *lex banderae* (*lex flagi* – закон прапора) та *lex delegationis* (закон делегування, відрядження).

Ключові слова: трудові відносини, ускладнені іноземним елементом, ускладнені іноземним елементом трудові відносини у сфері наукових досліджень, міжнародні морські дослідження, колізійне регулювання трудових відносин, ускладнених іноземним елементом, колізійні прив'язки.

КОЛЛИЗИОННЫЕ НОРМЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ ТРУДОВЫХ ОТНОШЕНИЙ НАУЧНЫХ РАБОТНИКОВ

Кравчук П.С.

*Хмельницький університет управління та права, вул. Героїв Майдана, 8, м. Хмельницький, Україна
Kravchuk.pavel.88@mail.ru*

Статья посвящена вопросам реализации трудовых правоотношений, осложненных иностранным элементом, в сфере научных исследований и подбора адекватных коллизионных привязок для их регулирования. Определены характерные черты реализации трудовой деятельности в сфере международных морских исследований: гуманистический характер, системность и разновекторность, вариативность. Выяснено, что коллизионное регулирование трудовых правоотношений, осложненных иностранным элементом, которые возникают во время морских научных исследований, наиболее целесообразно производить с использованием *lex banderae* (*lex flagi* – закон флага) и *lex delegationis* (закон командировки).

Ключевые слова: трудовые правоотношения, осложненные иностранным элементом, осложненные иностранным элементом трудовые правоотношения в сфере научных исследований, международные морские исследования, коллизионное регулирование трудовых правоотношений, осложненных иностранным элементом, коллизионные привязки.

CONFLICT OF LAWS OF REGULATING OF LABOR RELATIONS OF SCIENTIFIC RESEARCHERS

Kravchuk P.S.

*Khmelnytsky university of management and law, str. Maidan Heroes, 8, Khmelnytsky, Ukraine
Kravchuk.pavel.88@mail.ru*

The article is devoted to questions of realization of labor relations complicated by a foreign element in the field of scientific research and selection of appropriate conflict bindings for their regulation. Characteristic features of the implementation of scientific activity are detected. The list of its includes numbers of features, which demonstrate that some kind of scientific researches need to involve international resources. International marine researches are among its.

Some International Laws, such as Convention on Marine Law, were analyzed. As a result several characteristic features of the implementation work in international marine research were detected. They are: human character; systematic and various vectors; variability. There is detected that the conflict of regulation of labor relations,